

Det teologiska grundackordet

Den chockerande Jesusrörelsen

Jag var full av förväntan på föreläsningarna med professor Eduard Schweizer vid Zürich universitet. Han var en världskänd teolog, författare och populär predikant i kyrkorna. Jag hade hört och gillade att han hade Jesus i centrum, men jag var inte beredd på den chock det skulle innebära för mig.

Schweizer konfronterade mig med en radikalt annorlunda Kristus än hembygdens "bönehus-Jesus". I de österbottniska kapellen drog Jesus skarpa gränser mellan "vi och dom", syndare och troende. Därför blev det rent av plågsamt att konfronteras med evangeliernas Jesus som ständigt överskred gränser till syndare, tullindrivare och prostituerade.

I kapellen skulle vi rannsaka oss om vi var "värdiga" att delta i nattvarden. Enligt Schweizers exeges delade Jesus sina måltider med hela gäng av syndare. Professorn blev aldrig så skarp som när han gjorde rent hus med introverta och sekteristiska tendenser i kyrkorna. Ibland fick jag en kuslig känsla av att han varit på studiebesök i Österbotten.

Så småningom kunde jag börja slappna av och öppna mig för den Jesusrörelse evangelierna faktiskt skildrar – med ett radikalt centrum och vidöppna gränser utåt. När jag återvände till Norden ställdes jag inför ett val: Ska jag förkunna en from "bönehus-Jesus" eller utmana med evangeliernas gränsöverskridande Jesus? Jag valde den senare och upptäckte att Jesusrörelsen är större än vi tror – även hemma i Norden.

Kyrkan ute på slätten

Jesus var lyhörd och kreativ när det gäller att lyssna in ett språk som kunde nå folkdjupet. Efter tre årtionden av möten och samtal i sin pappas snickarbod blev han en mästare att skildra gudsriket på folkets språk. Hans fängslande liknelseberättelser doftar deras egen värld och skapar en hemkänsla långt utanför de fromma leden. Med Jesus som förebild försökte jag själv använda ett folkligt språk och bilder i *Vägen hem* (1986).

Boken utgår från "kartbilden" i Jesu liknelse om pappan och hans två söner (Lukasevangeliet 15:11-32). Där skildras tre platser – *fadershemmet*, *främlingslandet* och *slätten* mitt emellan. Berättelsen är Jesu svar på den stridsfråga som snart kommer att kosta honom livet: *Varför*

Eduard Schweizer, professor i Nya testamentet och bergsklättrare.

umgås du och äter med syndare? Hans svar kastar den religiösa ordningen över ända: Jag gör det därför att Gud är sådan!

Genom sina måltider visar Jesus att ingen människa kan gå så vilse och bli så förnedrad att det inte finns en Far och en dörr på glänt därhemma. Genom min sökarbok sattes tiotusentals människor i rörelse i andligt hänseende. Många möttes på Brommadiologen - vår *lägereld ute på slätten*. Men boken väckte också kritik. En välkänd kristen opinionsledare tyckte den var bra, men vädjade till förlaget att ta bort följande avsnitt ur nästa utgåva:

– Det hade varit en katastrof om den hemvändande sonen inte mött sin far först – utan sin storebror ... Idag visar undersökningar att hela slätten är full av människor på väg mot sitt ursprung. Faran är att många stöter på präktigheten, de färdiga orden och oförmågan att se vår tids trasighet i vitögat inom kyrkorna.

– Därför är min hälsning till dig som gripits av budskapet i boken: Om du går till en kyrka och förkvävs av de stora orden och är för skör för präktigheten och de färdiga svaren på livets svåra frågor, stanna då kvar en tid under den vidöppna himlen och fördjupa gemenskapen med din Skapare och Far på ditt eget sätt. Om du är rädd att gå till nattvarden på en gång, läs berättelserna om Jesus och dela några småfranska med dina vänner därhemma. Det var så Jesusrörelsen började på stränderna och hemma i husen i Galileen – och han är fortfarande densamme!

Årtiondena har gått, men samme Jesus är fortfarande den bärande tonen i mitt teologiska grundackord. På den senaste tiden har jag varit på ”studiebesök” i en växande Jesusrörelse i vårt ”sekulariserade” Stockholm och kunnat konstatera – han är fortfarande densamme!

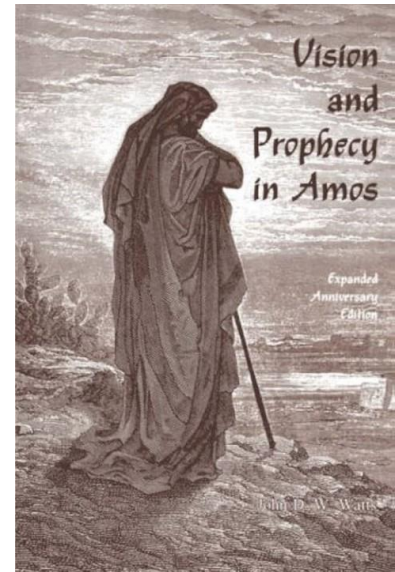
Från apokalyptisk hetta till profeternas patos

Krig och orostider utlöser ofta apokalyptiska spekulationer. Givetvis bar mina föräldrar, som alla andra, på en ständig oro under Finlands krig med det väldiga Ryssland. I deras brev till och från fronten varannan dag finns inga apokalyptiska inslag. De andas en tro och förtröstan att världen, Finland och vår lilla familj vilar i Guds hand. Ändå kom jag i tonåren att injiceras med de hetaste apokalyptiska spekulationer Norden hade att erbjuda.

Väckelsemiljön där jag kom till tro besöktes av svenska predikanter som med bibeln i hand visste exakt var vi befann oss i världshistoriens sista skälvande timmar. ”Lakanspredikanten” *Daniel Oscar Belfrage* gjorde ett starkt intryck på många av oss under en mötesserie i Vasa. ”Lakanet” var en stor plansch om den yttersta tiden som fyllde hela altarpväggen i kapellet. Jag glömmer aldrig kvällen han avslutade med de ödesmättade orden: *Om ni visste hur nära Jesu tillkommelse vi är och vad som kommer att drabba de ofrälsta i den stora vedermödan, då skull ni gå hem och redan ikväll skriva ett brev till alla era ofrälsta släktingar.*

Apokalyptikern *Folke Thorell* fyllde stadens största frikyrka. Med väldig auktoritet tolkade han ”det profetiska ordet” och lät en bomb brisera i mitt unga liv: *Nästa härskare som bestiger den sovjetiska tronen är ingen mindre än Antikrist själv!* Även när jag fjärmat mig från dessa ”tidens tecken” kände jag ett obehag så länge *Brezjnev* – det vill säga Antikrist – befann sig i sin krafts dagar. Först när han måste ledas ner från flygplanet och kistan sänktes ner på Röda Torget kunde jag andas ut.

Ändå är jag tacksam för att ”det profetiska ordet” med sådan glöd fastnade på näthinnan. Det var därför jag bestämde mig för att gå på djupet med bibelns profeter på den internationella, teologiska högskolan utanför Zürich. Jag valde en kurs om profeten Amos med John D W Watts som nyligen skrivit en bok om profeten.

Föreläsningarna gestaltade sig mer och mer till en ny chockupplevelse för mig. Den apokalyptiska tolkningen, som var en viktig teologisk ingrediens i min tro, rasade obarmhärtigt ihop som ett korthus. Det fanns knappast något om en avlägsen framtid i Amosboken – men oerhört mycket om hans samtid!

Sin samtid såg profeten i ett skarpare ljus än någon annan. Hans profetiska röntgenstrålar avslöjade hur falskt vågarna var inställda på torget, hur partisk rättsskipningen var i rättssalarna och vilka fina viner och delikatesser som dukades fram på borden hos de rika – medan de fattiga runt hörnet gick hungriga till sängs om kvällen.

Ju längre kursen pågick, desto mer drabbades jag av en stark känsla att denna profet som begravdes i Österlandets mull för 2700 år sedan talade mera direkt in i Europas och västvärldens verklighet än vad jag hört någon predikant eller ”profet” hemma i Norden göra. Ända sedan den kursen har Israels profeter tillhört grundackordet i min bibelteologi. Där är jag i gott sällskap – i sin programförklaring i hembygdens synagoga utgår Jesus från samma profetiska budskap (Lukas 4:16-22).

Exodus – befrielse från allehanda slaveri

När ridån går upp för dramat i Andra Mosebok (Exodus) sliter Israels folk som slavar i imperiets byggprojekt. Det är inget nytt fenomen i stormakten Egypten. Här har människor i århundraden slitit med Faraonernas stolta monument. Den mäktiga Cheops-pyramiden är 4.500 år gammal och ett av världens underverk och en stor turistattraktion. Än idag kan ingen förklara hur de lyckades få stenblock på flera ton 150 meter upp i luften.

Precis som sina föregångare ville Ramses II (1200-talet f Kr) manifestera sin gudomliga betydelse genom byggnadsverk. Han beslöt att bygga en ny huvudstad och placera den i Gosen – just där Israels folk bodde. Därför tvångsutskrivs de arbetsföra och sätts i stenbrott, tegelbruk och transportkedjor under Österlandets brännande sol. Familjer splittras och många dyker under.

I detta utsatta läge är det inte lätt att hålla fast vid fädernas tro på en Gud som leder deras öden och likt en herde beskyddar dem från allt ont. Det mesta talar ju för att det är Faraos och imperiets gudar som bestämmer över deras liv och död. För många slås fädernas tro i spillror när verklighetens brottsjöar kastar sig över dem.

Påskan - befrielsedramat ur imperiets grepp

Det är mitt i denna utsatthet och vanmakt den gudsuppenbarelsen äger rum som än idag är grundvalen för Israels tro. Varje år firar alla familjer en helkväll då gamla och unga lever sig in i dramatiken då de ”med hast” lämnade *träldomshuset* Egypten. En av världens ledande bibelteologer, *Walter Brueggemann*, betonar att det är vid tillvarons *smärtpunkt* som Exodus-teologin föds: *Herren sade, jag har sett hur mitt folk plågas i Egypten. Jag har hört deras klagorop över sina slavdrivare – ja, jag vet vad de får lida ...*

Brueggemann betonar två teologiska inslag i Exodus-berättelsen. Det ena är *gudsbilden*. Här är Gud inte längre allierad med eliten och imperiets makthavare – utan med de drabbade, de som lider under trycket av den befintliga ordningen. Det andra: En ny, unik *profetisk alternativrörelse* föds under Moses ledarskap. Den skiljer sig markant från Faraos och gudarnas totalitära anspråk på människorna. Här är i stället *rättvisa, medkänsla och barmhärtighet* de bärande grundvalarna.

Befriar Exodus-guden i vår tid?

Berättelsen om exodus har attraherat förtryckta folk i alla tider. De svarta slavarerna på Söders heta bomullsfält identifierade sig med berättelsen om en utpost i tillvaron som inte glömmer de utsatta. I sitt berömda tal *I have a dream* artikulerade Martin Luther King drömmen om frihet inför 250.000 under Frihetsmarschen till Washington. Och i sitt gripande tal kvällen före sin död påminner han om hur han fått följa sitt folk genom ”öknen”, men han visste inte om det skulle förunnas honom att följa dem ända in i ”löftets land”? Följande morgon stupade han på sin post för en dödande kula i ett mäktigt imperium.

Jag läste teologi i Schweiz när kontinenten kokade av revolutionär hetta (kring 1968). Det var i den hetluften den latinamerikanska befrielse-teologin gjorde ett starkt intryck på många av oss. I den mötte vi Exodus-guden verksam i vår egen tid. Vi läste om hundratusen basgrupper som hämtade mod och kraft ur berättelsen – mitt i diktaturens järngrepp. Många bybor hade tvingats lämna sina bästa jordar åt de multinationella bolagen. De som protesterade försvann om nätterna, ingen vet vart. Mitt i denna brutala verklighet möttes basgruppen med bibeln i hand och delade maktlösheten, oron och det livgivande hoppet. Utan denna gemenskap hade deras drömmar om frihet och mänskliga rättigheter slocknat.

Exodus-Guden möter oss - där vi minst anar

Många patienter på behandlingshemmet Noor mindes en tid då livet log och vinet förhöjde stämningen i glada vänners lag. Nu hade de hamnat i värsta förnedring och slaveri. ”Faraos” Alkoholen hade tagit dem i ett järngrepp, en skoningslös tyrann och slavdrivare. De hade

tagit otaliga beslut att lämna ”träldomshuset”, men ”Farao” var alltid starkare och deras slavtjänst bara fördjupades. De tillhörde det lidande folket - ofta dolt bakom fina fasader.

Jag fick bevittna många mirakler på Noor. Som teolog måste jag ställa frågan: *Vilken är Kraften som befriar missbrukare från slaveri och ger dem ett nytt liv i frihet?* Det är då jag inser att här – långt utanför kyrkans väggar – står jag åter öga mot öga med Exodus-guden. Än idag hör han människors desperata rop på hjälp och befriar dem vid vägs ände. Inför honom behöver de inte uttrycka sig religiöst, han lystrar närhelst nöden är verklig och en liten människa räcker ut sin hand och ber om hjälp.

Jag insåg att mina föredrag om de tolv stegens andlighet var exodus-teologi – uttryckt med religiöst neutrala ord. I likhet med Exodus-berättelsen börjar AA:s stora grundbok vid smärtpunkten. Den innehåller mer än hundra gripande livsberättelser om människors väg från slaveri till frihet – många av dem sågs som hopplösa fall. Och precis som Israels folk får tillfrisknande alkoholister behålla sitt nya liv och sin frihet, om de lever i en alternativrörelse och följer sitt program. I AA:s fall är det inte Guds tio bud, men väl deras tolv steg till livet.

Det var när evangeliernas Jesusrörelse mötte tolvstegsfolket som sinnesrogudstjänsterna föddes och spred sig som en löpeld.